

Yeraltına Trafo Merkezi Yapılmalı Mı?

Elk.Müh. Mehmet Güzel
mehmet.guzel@emo.org.tr

Karşıyaka Belediyesi Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş. tarafından talep edilen trafo tesislerinin artan sayıları ile görsel kirliliğe neden olduğu ve vatandaşlar tarafından yoğun şikayetlere maruz kaldığını belirtilerek, Belediye Meclisi'nin trafo merkezlerinin yer altına tesis edilmeleri konusunda aldığı kararın Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş. İzmir İl Müdürlüğü'nün can ve mal emniyetini tehdit ettiği gerekçesiyle itirazı konusunda Şubemizin görüşünü talep etmiştir.

Bilindiği gibi elektrik enerjisi temiz, ulaşılabilir, konforlu ve görece ekonomik olması nedenleriyle enerji kaynakları içerisinde en çok tercih edilen enerji türüdür. Büyük kentlerimizde artan nüfusun yanı sıra giderek gelişen elektrik kaynaklı tüketim cihazları, klimalar, aydınlatma estetiği ve mimari detaylar elektrik enerjisine talebi özellikle ticaret ağırlıklı bölgelerimizde yoğun olarak artırmaktadır.

Gereksinim duyduğumuz elektrik enerjisinin ekonomik, güvenli ve sürekli sağlanması ise bu işle görevlendirilmiş kamu ve bazı özel şirketlerce yerine getirilmektedir. Elektrik sektöründe kamu tarafından yürütülen bu çalışmalar önce Bakanlar Kurulu'nun 12.08.1993 tarih ve 93/4789 sayılı kararı ile Türkiye Elektrik Kurumu'nun TEDAŞ ve TEAŞ olarak ikiye; daha sonra

TEDAŞ'ın da 21 ayrı dağıtım şirketine bölünmesi ile sonuçlanmış ve 19.11.2001 tarihinde görevine başlayan EPDK ile özel şirketlerin bu sektörde faaliyet göstermesinin yolu açılmıştır. TEDAŞ halen Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na bağlı ve Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 02.04.2004 tarih ve 2004/22 sayılı kararı ile özelleştirme kapsamına alınmış olan bir kurumdur. Daha önce gerçekleştirilemeyen dağıtım şebekeleri özelleştirmelerinin öncelikli programı içerisinde. Başka bir ifadeyle, halen kamu adına kamu yetkilileri ile görev yapan kurum özelleştirme sonrası tüzel kişiliğe sahip bir özel şirket olarak çalışacak ve onun yükümlülük ve sorumluluklarına bağlı olacaktır.

TEDAŞ'a bağlı il müdürlükleri olan İzmir ve Manisa illeri özelleştirme süreciyle birlikte Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş. olarak kurulan bir şirkette toplanmıştır. Halen ilimizde elektrik dağıtımından Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş. İzmir İl Müdürlüğü sorumlu bulunmaktadır. Bu kurum EPDK'dan dağıtım lisansı almış tüzel kişiliğe haiz bir şirket olup çalışmalarını yürürlükte bulunan yönetmeliklere uygun olarak yapmaktan sorumlu ve yükümlüdür.

Bu amaçla planlı yapılaşmanın bulunduğu bölgelerde trafo yerleri imar planlarında kurumların görüş-

leri alınarak ayrılmakta ve kullanma ilişkin işlemler yerine getirilmektedir. Görevli dağıtım şirketi olan Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş. buna uygun planlama ve yatırımını yapmak ve yapılaşmaya paralel olarak elektrik enerjisinin tüketicilerin kullanımına zamanında ve eksiksiz olarak sunmak durumundadır. Ayrıca yapı ruhsatı verilmesi için zorunlu olan Elektrik Tesisatı Uygulama Projeleri onay için Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş.'ye sunulmakta, yapıların büyüklüğüne ve imar planında ayrılan trafo merkezlerinin yeterliliğine göre İzmir İl Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Trafo Komisyonu marifetiyle yeniden bir denetime tabi tutulmaktadır. Bu denetim sonrası trafo yeri istenen yapıların sahipleri ile yapılan protokol ve işlemler sonrası onay süreci tamamlanmaktadır.

Yer altı trafo merkezleri dünyada özellikle gelişmiş ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. 15.06.2004 tarihinde kaybettiğimiz Ahmet Piriştina'nın İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde ülkemizde de ilk defa TEDAŞ'la yapılan bir protokol ile 2001-2003 yılları arasında hayata geçirilmiştir. Bu dönemde Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nda (eski sayaç atölyesi) bir, Cumhuriyet Bulvarı'nda dört, Plevne Bulvarı'nda (Gazi İlköğretim Okulu köşesi) iki, Gazi Bulvarında dört adet yer altı

trafo merkezi tesis edilmiş olup tesis edildikleri günden bu yana sorunsuz ve güvenli biçimde çalışmaktadır. O dönemde tesislerin kabul işlemlerinin tamamlanıp enerji verilmesi esnasında ve sonrasında TEDAŞ Genel Müdürlüğü dahil olmak üzere, gelen ve yerinde inceleme yapan görevliler yer altı trafo merkezlerinin ilk uygulamasını hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir.

Kentimizin ön görünüm bölgesinde yer alan bu trafo merkezlerinin tamamı kentsel estetik, Cumhuriyet ve Gazi Bulvarı üzerinde bulunanlar da orta refüj içinde yer üstü saç trafo merkezi olması ve yoğun araç trafiğinde önemli bir güvenlik riski oluşturması nedenleriyle yer altına alınmıştır.

30.11.2000 tarih ve 24246 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği'nin transformatör merkezlerini tarif eden 37. maddesi'nin f bendinde transformatörlerin, rutubet, havalandırma ve su baskınlarına karşı önlem alındığı takdirde yer altına ve bodrumlara tesis edilebileceği belirtilmektedir. Belirtilen bu önlemlerin tamamı imalatçı firmalar tarafında projelendirilmiş ve imalata uyarlanmış olup (hermetik tip trafo, gaz izoleli metal muhafazalı hücreler ve ısıtıcılar) sürekli ve sağlıklı bakım ve kontrol yapılması halinde yer üstü trafolarından farklı bir işletme sorunu yaratmayacaktır. Yer altı trafo merkezlerinin tüm giriş çıkışları (insan, malzeme ve kablo) suya ve diğer harici etkilere karşı izole edilmiş olup havalandırma bacası mevcut zeminden 15-20 cm yüksekliktedir. Ayrıca bir su pompası ve istenirse bağımsız jeneratör ile de su tahliyesi yapılmaktadır. Ayrıca ring şebeke içinde ağ içinde yer alan trafo merkezli bir tehlike anında tek veya iki taraflı elektriksiz bırakılıp izole edilebilir.

Hatırlanacağı üzere hiç yer altı trafo merkezi olmamasına karşın geçtiğimiz yıllarda yaşanan bazı sel ve su baskını olaylarında bir çok vatandaşımızı elektrik çarpması sebebiyle ölümlerle kaybetmiştik.

Bu nedenle Gediz Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin görüşünün aksine denize sıfır kotta bulunan Cumhuriyet Bulvarı'na mevcut ve çalışan yer altı trafolarının su seviyesinin yazıda söz edildiği 80-100 cm'den daha az olmadığı ve elektrik şebekesi açısından halen işletilen yer altı trafo merkezlerine göre daha farklı bir işletme riski ve can ve mal emniyetini tehdit edecek bir unsur taşımadığı açıktır. Ancak yer altı trafo merkezlerinin seçiminde aşağıda hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir;

a- Yer altı trafo merkezlerinin yer üstü klasik trafo merkezlerine göre; ilave maliyeti, yer altına montaj için yapılacak inşaat harcamaları ve yer altı trafo merkezinin monoblok beton binası gibi farklılıkları olup diğer tüm ekipmanları aynıdır.

b- Yer altı trafo merkezleri belli bir güce kadar (standart 630-800 kVA, en çok 1000 kVA) yapılabilenkte, dolayısıyla yer üstü trafo merkezlerine göre daha fazla sayıda yer altı trafo merkezinin yapılması gerekmektedir.

c- Yer altı trafo merkezleri, izolasyon sorunları ve ilave giriş-çıkışların zorluğu nedenleriyle mut-

laka yapılaşmanın tamamlandığı, önemli miktarda bir yük artışının öngörülmediği yerlerde kullanılmalı ve trafonun tüm yükü kablolar üzerinden harici dağıtım panolarına aktarılmalıdır.

d- Trafo merkezi için seçilen yerde altyapı çalışmalarının ve çevre düzenlemesinin tamamlanmış olduğuna dikkat edilmelidir.

e- Yapılaşmanın tamamlandığı, estetik kaygıların da önemli olduğu öngörünüm bölgelerinde tercih edilmelidir.

Karşıyaka Belediyesi tarafından da belirtildiği gibi yer üstü trafo merkezleri görüntü kirliliğine sebep olmaktadır, ancak vazgeçilmez durumda bulunan elektrik enerjisine giderek daha fazla bağlandığımız göz önüne alındığında, işletme ve dağıtım için trafo merkezlerine olan ihtiyacımızın artarak süreceği de açıktır. Tüm trafo merkezlerinin de yer altında bulunması olanağı da bulunmamaktadır.

Bu nedenle yeni yapılacak trafo merkezlerinin yalnızca görüntü kirliliği nedeniyle yer altı olarak tesis edilmesinin istenmesi yerine, yukarıda tanımlanan koşulların olduğu bölge ve merkezlerde bir plan çerçevesinde yapılmasının doğru olacağı ve buna karşın yer altı trafo merkezlerinin de GEDAŞ'ın belirttiği gibi klasik trafo merkezlerine göre farklı bir can ve mal güvenliği tehdidinin de oluşmadığı açıktır.

